soo-jeedinno ka dhan ah kicinta nacaybka iyo takoorka

Dukumintiga dooda bulshada

MINISTRY OF JUSTICE
Tāhū o te Ture

New Zealand Government

Tusmada

Hordhaca waxay ka imatay Wasiirka Cadaalada 3

Soo koobida soo jeedimaha 5

Soo-jeedinno ka dhan ah kicinta nacaybka / cadaawadda 5

Hagaajinta ilaalinta iyo kahortaga takoorka ballaaran 6

Sida loo sameeyo gudbinta 8

Dawladdu waxay rabtaa inay wax kaa maqasho 8

Soo gudbinta waxaa la sameyn karaa laga bilaabo 25 x Juun ilaa y 136 Ogosto 2021 8

Waxaad ku soo gudbin kartaa adoo adeegsanaya websaydhka Hawada ee Wasaaradda Muwaadinka 8

Waxaad sidoo kale ku soo gudbin kartaa emayl ama boostada 8

Qarinta sirta iyo macluumaadka shaqsiyeed 8

Su'aalo iyo macluumaad dheeri ah 9

Walaacyada amniga 10

Maxaad sameyn kartaa haddii aad la kulanto hadal nacayb ama dhaqan xun? 10

Taariikhda iyo macnaha guud 11

Maxay Dowladdu sidan u sameyneysaa? 11

Xuquuqda xorriyatul qowlka waa la ilaaliyay laakiin waxay ku xiran tahay xad macquul ah 12

Sharciga Xuquuqda Aadanaha ee 1993 wuxuu ka kooban yahay laba qodob oo mamnuucaya kicinta colaadda 13

Dhibaatooyin dhowr ah ayaa lagu aqoonsaday sharciga hadda jira 15

Dawladdu waxay raadinaysaa jawaab celin ku saabsan lix soo jeedin 17

Waa maxay ujeedada soo-jeedintan? 17

Hawl intee le'eg ayaa jirtay illaa hadda? 17

Heshiiska tixgelinta Waitangi 18

Tallaabooyinka xiga 18

Dukumintigaani wuxuu bixinayaa su'aalo ku saabsan ra'yi-celinta ku saabsan soo-jeedinta 19

Waxaa jira lifaaq faahfaahin dheeraad ah ka bixinaya isbeddelada sharciga ah 19

Soo-jeedinno la xiriira kicinta nacaybka.....20

Kordhinta kooxaha ay ilaalinayaan qodobada kicinta.....20

In si cad loo cadeeyo dhaqanka uu sharcigu mamnuucayo iyo kordhinta cawaaqibka ka dhalan kara ku xadgudubka sharciga.....22

In si guud loo hormariyo ilaalinta ka hortagga midabtakoorka.....26

Shaqada tan la xiriirta ee aan wad tashi laga samaynin ee kujirta dukumintigan. 29

Hordhaca waxay ka imatay Wasiirka Cadaalada

Tēna koutou,

Bulshadeenu way xoog badan tahay sababtoo ah dad badan oo kala duwan oo ugu yeedha Aotearoa guriga New Zealand.

Sharciga Xuquuqda Aadanaha ee 1993 wuxuu mamnuucayaa hadalka kicinaya midab-kala-sooca wuxuuna mabnuucayaa takooridda loo geysto qofka sababo la xiriira haybtiisa. Ka dib dib-u-eegista Wasaaradda Caddaaladda iyo talooyinka Guddiga Boqortooyada ee baaritaanka weerarkii argagixiso ee masjidka Christchurch ee 15 Maarso 2019, Dowladdu waxay soo jeedineysaa isbeddello lagu xoojinayo laguna caddeeyo ilaalintan. Dawladdu waxay sidoo kale soo jeedinaysaa laba isbeddel sharci oo dheeraad ah oo lagu sameeyo qodobbada takoorka si ballaaran. Dukumiintigaani wuxuu ku siinayaa fursad aad ku bixiso jawaab celin ku saabsan soo-jeedimahan iyo talooyinka hagaajinta.

Soo-jeedinta waxay bar-tilmaameedsanayaan noocyada wada-xiriirka ee doonaya in ay faafiyaan oo ay xannibaan dareenka dulqaad la’aan, eex, iyo nacayb ka dhan ah kooxaha ka tirsan bulshadayada. Dadka oo dhami way siman yihiin, bulshadeenuna waxay ka kooban tahay dad leh dhinacyo badan oo kala geddisan aqoonsigooda. Kicin naceyb oo ka dhan ah koox kaas oo ku saleysan astaamo la wadaago, sida isirka, diinta, ama jinsiga, ayaa weerar ku ah qiyamkeena is dhaxgalka iyo kala duwanaanta. Kicinta noocaas ah waa mid aan loo dulqaadan karin oo aan boos ku laheyn bulshadeena.

Xorriyatul qowlka waa qiime muhiim taas oo ay dowladani difaacayso. Waxay ku qorantahay Sharciga Xuquuqda ee New Zealand 1990, oo ay weheliso xorriyadda kahortaga takoorka. Ujeedada soo jeedimahan ayaa ah in si wanaagsan loo ilaaliyo xuquuqdan, oo ay ku jiraan xuquuqda dadka bartilmaameedka u ah hadalada nacaybka inay si xor ah u muujiyaan naftooda. Qodabka Sharciga Xuquuqda wuxuu oggol yahay xaddidaadyo macquul ah oo ku saabsan xuquuqda, oo lagu dheellitiro kuwa kale xuquuqdooda iyo danahooda.

Soo-jeedimahan waxay raadinayaan inay si ballaaran ugu dabaqaan qodobbada kicinta kooxaha kale ee la kulma hadalada nacaybka, sida kooxaha diimeed iyo bulshada qaanso roobaadka. Soo-jeedinta hoos uma dhigeyso marinka sare ee dambi ka dhigista hadalka ama loogama hortagayo doodaha dadweynaha ee arrimaha muhiimka ah.

Dawladdu waxay rabtaa inay kobciso wada noolaanshaha bulshada Aotearoa si ay u noqoto meel qof walba dareemo inuu ka tirsan yahay. Qeyb muhiim ah oo tan ka mid ah waa in laga soo horjeedsadaa anshaxa iyo luqadda wax u dhimaysa dadkeenna. Aotearoa way xoog badantahay sababtana waa kala duwanaanshaheena.

Bulshooyinka u naxariista kuwa kale kuna dhiirrigeliya midnimada ayaa sii wada xoojinta bulshadeena. Khibradaha nacaybku waxay dadka ka dhigi karaan inay dareemaan amni darro iyo soo dhaweyn la'aan meelaha ay tahay inay ku dareemaan guryahooda kale. Waxay sidoo kale u horseedi karaan takoor iyo rabshad dheeraad ah. Waxaan kugu dhiirigelinayaa inaad nala wadaagto aragtidaada ku saabsan soo-jeedimahan.

Ngā mihi

Hon Kris Faafoi
Wasiirka cadaalada

Soo koobida soo jeedimaha

Dawladdu waxay mabda 'ahaan ku oggolaatay dhammaan soo jeedimaha hoos ku qoran. Heshiiska mabda 'waxaa loola jeedaa heshiis guud oo ballaaran oo ku saabsan soo-jeedinta laakiin kuma xirna isbeddelo gaar ah oo faahfaahsan. Tan macnaheedu waa Dowladdu waxay u maleyneysaa in isbeddelada ay yihiin fikrad wanaagsan laakiin waxay dooneysaa inay maqasho waxa dadka kale u maleynayaan kahor inta aysan qaadan go'aanka ugu dambeeya ayna soo jeedin sgo'aamo lagu beddelayo sharciga. Soo jeedimaha waa la beddeli karaa iyadoo lagu saleynayo jawaab celinta la helay.

Sharaxaad faahfaahsan oo ku saabsan soo-jeedintan iyo sababaha loo soo bandhigayo ayaa laga heli karaa bogga 17 ee dukumiintigan.

Soo jeedimahani waa qayb yar oo ka mid ah jawaabta Dowladda ee talooyinka Guddiga Boqortooyada ee baaritaanka weerarkii argagixiso ee masjidka Christchurch 15-kii Maarso 2019. Qaar kaloo ka mid ah shaqada Dowladda ee fahamka iyo wax ka qabashada dembiyada nacaybka iyo hadalada nacaybka guud ahaan waxay ku qoranyihiin bogga 25. Waxaad ka heli kartaa macluumaad dheeri ah oo ku saabsan tan iyo shaqo kale si aad uga jawaabto talooyinka halkan: https://dpmc.govt.nz/our-programmes/national-security/royal-commission-inquiry-terrorist-attack-christchurch-masjidain

Soo-jeedinno ka dhan ah kicinta nacaybka / cadaawadda

Kordhinta kooxaha kuwaas oo ay ilaalinayaan qodobada kicinta

- **Soo jeedinta Koowaad:** Ku beddel luqadda qodobbada kicinta ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha ee 1993 si ay u ilaaliyaan kooxo badan oo lagu bartilmaameedsado hadal nacayb leh.
    - Xilligan, koox dad ah ayaa lagu ilaaliyaa Sharcigan haddii nacayb si gaar ah loogu kiciyo iyaga sababtuna tahay midabkooda, jinsiyaddooda, ama asalkooda ama qaranka ay kasoo jeedaan
    - Hindisahan, kooxo badan ayuu sharcigu ku ilaalin doona haddii nacayb lagu kiciyo iyaga sababo la xiriirta astaamo ay leeyihiin. Tan waxaa ku jiri kara qaar ama dhammaan sababaha kale ee Xeerka Xuquuqda Aadanaha. Sababahani waxay ku qoran yihiin qaybta 21 ee Sharciga, oo lagu daray Lifaaqa Koowaad.

In si cad loo cadeeyo dhaqanka uu sharcigu mamnuucayo iyo kordhinta cawaaqibka ka dhalan kara ku jabinta sharciga

- **Soo jeedinta Labaad:** Ku beddel sharciga ciqaabta ee hadda jira ee ku xusan Xeerka Xuquuqda Aadanaha ee 1993 laguna beddelo fal dembiyeed cusub oo ku jira Xeerka Dambiyada ee 1961 kaas oo ka cad oo ka waxtar badan.
    - Sharcigu wuu isbadali doonaa si qofka ula kac u kiciyo, una joogteeyo ama u naco nacayb koox gaar ah oo dad ah iyadoo lagu saleynayo astaamo ku taxan Soo jeedinta Koowaad, wuxuu jebin doonaa sharciga haddii ay sidaa yeelaan ayagoo u jeedinaya hanjabaad, aflagaado ama cay, Ay ka mid tahay kicinta rabshadaha
    - Qofka wuu jebin lahaa sharciga Iyadoon loo eegin sida ay u sameeyeen hanjabaadda, cayda ama cayda. Macno malahan hadii hadal ahaan loogu sameeyay qof kale, qoraal ahaan (sawir ahaan ama ereyo ahaan) ama khadka tooska ah (sida baraha bulshada, emaylka, ama fariin dijitaal ah).

- **Soo jeedinta Saddexaad:** Kordhinta ciqaabta fal dambiyeedka si aad uga tarjumeyso halista. Tan waxaa laga soo beddeli doonaa illaa saddex bilood oo xarig ah ama ganaax dhan $ 7,000, waxaana loo badali donaa illaa saddex sano oo xarig ah ama ganaax ah $ 50,000.

- **Soo jeedinta Afaraad:** Beddel luqadda kicinta shacabka bixinaysasi ay ula jaan qaado isbeddelada lagu sameynayo sharciga ciqaabta.

Hagaajinta ilaalinta iyo kahortaga takoorka ballaaran

- **Soo-jeedinta Shanaad:** Beddel sharciga madaniga ah si ay uga dhigto “kicinta si loo takooro” mid sharciga kasoo hor jeedo.
    - Sharciga waa la badali doonaa si qofka looga mamnuuco kicinta ama xaalad kicinta dadka kale si ay u takooraan koox kasta sababo la xiriira astaamaha sharcigaas ilaalinayo. Qofka ku dhiirrigeliya dadka kale inay ula dhaqmaan xubnaha kooxda la ilaaliyo si ka xun ama ka duwan dadka kale waxay jebin doonaan sharciga. Tani waxay ka dhigan tahay in qofku markaa uu u dacwoon karo Guddiga Xuquuqda Aadanaha.

- **Soo-jeedinta lixaad:** Ku dar sababo takoorid ah ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha si loo caddeeyo in nimow naag, jinsiga kala duwan, iyo dadka labeebka ka ah laga ilaaliyo

takoorka.

- Waqtigaan la joogo, waa sharci daro in la takooro dadka sababo la xiriiro jinsi gooda. Dawladdu waxay tixgelineysaa in tani ka ilaalinayso takoorka ku imada sababo la xiriira aqoonsiga jinsiga ama muujinta jinsiga, ama astaamaha jinsiga ee dadka ama xaaladda qofka labeebka ah laakiin sharciga ayaa caddeyn kara arrintan. Sharciga ayaa loo badali lahaa in si gaar ah uu u daboolo dhinacyadaan jinsiga iyo lab iyo dhedig.

Sida loo sameeyo gudbinta

Dawladdu waxay rabtaa inay wax kaa maqasho

Dawladdu waxay rabtaa inay ka hesho ra'yi koox iyo dad kala duwan oo ku saabsan soo jeedimaha ku jira dukumentigan. Ra'yi-celintaada iyo soo-jeedintaada ee hagaajinta ah waxay wargelin doonaan go'aamada ugu dambeeya ee Dowladda.

Dukumintigan wada hadalka ah wuxuu ku saabsan yahay oo keliya qoddobada kicinta ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha. Macluumaadka ku saabsan shaqooyinka kale ee la xiriira ee Dowladdu qabaneyso waxaa laga heli karaa bogga 25.

Soo gudbinta waxaa la sameyn karaa laga bilaabo 25 x Juun ilaa y 136 Ogosto 2021

Soo gudbinta waxay furantahay laga bilaabo [x25 June 2021 to y136 Ogosto 2021].

Haddii Dowladdu oggolaato in isbeddel lagu sameeyo sharciga, waxaad sidoo kale fursad u heli doontaa inaad soo gudbiso ra'yi-bixin ku saabsan sharciga wax-ka-beddelka inta lagu jiro howsha guddiga xulashada.

Waxaad ku soo gudbin kartaa adoo adeegsanaya websaydhka Hawada ee Wasaaradda Muwaadinka

Waxaad ka heli kartaa Booska Muwaadinka https://consultations.justice.govt.nz. Boggan wuxuu bixiyaa hab fudud oo lagu bixiyo jawaab-celinta ku saabsan soo-jeedinta

Waxaad sidoo kale ku soo gudbin kartaa emayl ama boostada

Waxaad ku soo diri kartaa gudbintaada emayl ahaan humanrights@justice.govt.nz.

Waxaad u diri kartaa gudbin qoraal ah Wasaaradda Caddaaladda ee Xuquuqda Aadanaha, SX10088, Wellington.

Qarinta sirta iyo macluumaadka shaqsiyeed

Fadlan la soco in fikradaada laga yaabo inay ku xiran tahay codsi Wasaaradda Caddaaladda si ay u hesho macluumaad waafaqsan Sharciga Macluumaadka Rasmiga ah ee 1982.

Faahfaahinta shaqsiyeed waa laga reebi karaa ayadoo la fiirinayo sharciga, oo ay ku jiraan magacaaga iyo cinwaankaaga. Haddii aadan rabin macluumaad kasta oo aad bixiso in la sii daayo, fadlan si cad u muuji tan oo sharrax sababta. Tusaale ahaan, waxaad jeclaan kartaa in macluumaadka qaar sir laga dhigo maxaa yeelay waa macluumaad shakhsiyeed oo xasaasi ah. Wasaaradda Caddaaladda ayaa tixgelin doonta aragtidaada marka ay ka jawaabeyso codsiyada noocaas ah.

Qaanuunka Arrimaha Khaaska ah ee 2020 ayaa xukumaya sida Wasaaraddu u uruuriso, u kaydinayso, u adeegsanayso, una faafinayso macluumaadka shaqsiyeed ee adiga kugu saabsan iyo macluumaadka aad bixiso. Waxaad xaq u leedahay inaad hesho oo aad saxdo macluumaadkaaga shaqsiyeed.

Wasaaraddu waxay si firfircoon u sii deyn doontaa soo gudbinta oo la soo koobay. Soo koobitaanka kuma jiri doono macluumaad qeexi kara shaqsiyaadka.

Su'aalo iyo macluumaad dheeri ah

Haddii aad wax su'aalo ah qabtid ama aad rabto macluumaad dheeraad ah oo ku saabsan dib-u-eegista ama hannaanka loo soo gudbiyo, fadlan booqo bogeena websiteka: [….], Ama nagula soo xiriir email ahaan: humanrights@justice.govt.nz.

Dawladdu waxay rabtaa inay yareyso ama ka saarto caqabadaha ugu badan badan ee suurtogalka ah ee soo gudbinta laakiin waxay fahamsan tahay inay weli jiraan caqabado hortaagan wadaagista aragtidaada. Haddii aad sameynayso gudbinta iyada oo loo marayo Booska Muwaadiniinta, oo emaylka ama boostada aan la gali karin, fadlan nagala soo xiriir mid ah dariiqooyinka kor ku xusan annaguna waan kula shaqeyn doonnaa si aan kaaga caawino sameynta gudbinta.

Walaacyada amniga

Dukumiintigan wada hadalka wuxuu raadinayaa fikradahaaga ku saabsan isbeddelada sharciyada la xiriira ee kicinta nacaybka. In kasta oo aan soo dhaweyneyno soo gudbinta ku saabsan khibradaha dadka, waxaan kaa gala talineynaa in la shaaciyo macluumaadka xasaasiga ah ama shakhsi ahaaneed ee aad jeceshahay inaad qarsoodi ka dhigato, waxaanna codsaneynaa inaadan magacaabin shaqsiyaad aqoonsi leh.

Maxaad sameyn kartaa haddii aad la kulanto hadal nacayb ama dhaqan xun?

Amnigaagu muhiim ayuu noo yahay. Haddii waxyaabaha ku jira dokumentigan ay khatar ku gelinayaan oo waxyeelo jireed ama maskaxeed ah, waxaa muhiim ah inaad taqaanno halkaad macluumaad ka doonayso ama caawimaad ka raadsanayso.

- Haddii aad dareento in nabadgelyadaadu ay khatar ku jirto, la xiriir Booliska. Hadday xaalad degdeg ah tahay, wac 111. Haddii aadan khatar ku jirin hadda, wac 105.
- Wixii macluumaad ah ee ku saabsan sida Guddiga Xuquuqda Aadamaha uu gacan uga geysan karo eeg https://www.hrc.co.nz/enquiries-and-complaints/how-make-complaint/
    - Wixii macluumaad ah ee ku saabsan dhibaataynta midabka https://www.hrc.co.nz/enquiries-and-complaints/faqs/racially-offensive-comments/
- Wixii xadgudub ah ee ka dhaca khadka tooska ah https://www.netsafe.org.nz/
- If you wish to talk to someone about how you are feeling you can call or text 1737.

Taariikhda iyo macnaha guud

Maxay Dowladdu sidan u sameyneysaa?

Waa maxay hadal nacayb ah?

‘Hadal neceb’ waa erey ballaadhan oo aan lagu isticmaalin sharciga Aotearoa New Zealand. Waxaa si guud ahaan ah lagu qeexaa hadal weeraraya shaqsi ama koox ku saleysan dabeecad guud, tusaale qowmiyad, diin, ama jinsi.

Soo jeedimaha dukumintigan waxay si gaar ah ula xiriiraan hadalka kicinaya nacaybka loo qabo koox

Soo-jeedinta iyo qodobbada hadda jira ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha waxay diiradda saarayaan hadalka 'kicinaya nacaybka' dadka kale oo ku kicinaya koox. Hadalka ‘kicinaya nacaybka’ waa hadal cay ama hanjabaad ah oo kiciya cadaawada koox dad ah (halkii qof qudha loo jeedin lahaa) iyadoo lagu salaynayo astaamo guud oo ay wadaagaan.

Hadalka kicinaya nacaybka wuxuu keenaa waxyeelo weyn

Dowladdu waxay u aragtaa khudbadaha kicin kara nacaybka inuu khatar ku yahay sinnaanta, kala duwanaanta, ixtiraamka iyo caddaaladda. Kicinta nacaybku waxay keentaa waxyeelo weyn, oo saameyn taban ku leh bulshooyinka lala bartilmaameedsaday nacaybka waxayna ugu dambayntii horseedi kartaa rabshado. Kicinta naceybku waxay dhaawacaysaa bulshadeena iyadoo sababaysa cadaawad iyo carqaladeynta ka mid noqoshada bulshada, faafinta kalsooni darada iyo kala qeybsanaanta bulshadayada oo dhan.

Heshiisyada caalamiga ah ee xuquuqda aadanaha waxay u baahan yihiin sharci ka dhan ah hadalka nacaybka

Kicinta naceybka waa mamnuuc markii la eego heshiisyada caalamiga ee xuquuqda aadanaha. Aotearoa waxay qayb ka tahay Heshiiska Caalamiga ah ee Ka Hortagga Dhammaan Noocyada Midab-takoorka ah (CERD), oo u baahan in gobolladu sharci ka soo saaraan hadallada naceybka cunsuriyadda ku dhisan, ee Aotearoa ay samaysay.

Axdiga Caalamiga ah ee Xuquuqda Madaniga iyo Siyaasadda (ICCPR) wuxuu kaloo u baahan yahay sharciyo ka dhan ah u ololeynta nacaybka qaran, midab ama diin ee u dhigma kicinta dadka kale takooridda, cadaawadda ama rabshadaha.

Dawladdu waxay rabtaa inay horumariso kahortagga kicinta nacaybka

Ka ilaalinta dadka kicinta nacaybka waxay dhiirrigelin doontaa bulshooyinka nabdoon waxayna xoojineysaa farriinta ah in kicinta nacaybku ay tahay dhaqan ay bulshada u aragto eedeyn iyo waxyeelo. Horayba waa looga mamnuucay sharciga madaniga ah iyo kan ciqaabta, laakiin sharciga waa la horumarin kari lahaa.

Faahfaahinta ku saabsan soo jeedimaha ay Dowladdu tixgelinayso waxaa laga heli karaa bogga 17.

Dowladdu waxay rabtaa inay dhageysato aragtidaada ku aaddan soo-jeedimaha

Dukumiintiga wada hadalka ayaa looga dan leeyahay in lagu tijaabiyo soojeedimahan. Waxay bixisaa macluumaad ku saabsan soo-jeedinta waxayna raadisaa jawaab celin iyo soo-jeedin ku saabsan hagaajinta ..

Dawladdu way ogtahay inay xiiso badan u qabaan bulshada shaqadan waana muhiim in aragtiyahaaga la maqlo.

Xuquuqda xorriyatul qowlka waa la ilaaliyay laakiin waxay ku xiran tahay xad macquul ah

Qeybta 14 ee Sharciga Xuquuqda ee New Zealand 1990 ayaa ilaalinaya xorriyadda hadalka. Tan waxaa ka mid ah xorriyadda raadinta, helitaanka iyo gudbinta macluumaadka iyo ra'yiga nooc kasta ha ahaadee. Xaqa xorriyadda hadalka waxaa lagu caddeeyay Baaqa Caalamiga ah ee Xuquuqda Aadanaha ee 1948 iyo ICCPR.

Sida dhammaan xuquuqda iyo xorriyaadka ku jira Sharciga Xuquuqda, xuquuqda xorriyadda hadalka waxaa xaddidi karo sharciga hab lagu caddeyn karo bulsho xor ah oo dimoqraadi ah. Waxaa Aotearoa ka jira sharciyo dhowr ah oo xadidaya xorriyadda hadalka kuwaas oo la caddeyn karo. Sharciyadani waxay raadinayaan inay isku dheellitiraan xorriyadda hadalka iyo xuquuqda iyo danaha kale. Tusaale ahaan, nidaamka kala-saaridda filimku wuxuu xaddidayaa xorriyadda hadalka ee abuurayaasha iyo daawadayaasha si ay u ilaaliyaan xuquuqda carruurta iyo xubnaha kale ee bulshada, si looga ilaaliyo waxyaabaha ay u arkaan inay waxyeello u geysanayaan ama ku xadgudbaya heerarka bulshada.

Sharciga Xuquuqda Aadanaha ee 1993 wuxuu ka kooban yahay laba qodob oo mamnuucaya kicinta colaadda

Sharciyada kicinta waxay ka kooban yihiin sharci madani ah iyo sharci ciqaab ah

Nidaamka sharciga madaniga ahi wuxuu daboolayaa khilaafaadka gaarka ah ee u dhexeeya shakhsiyaadka, ururada, iyo mararka qaarkood, dawladda hoose ama dawladda dhexe. Murannadu waxay ku saabsan yihiin qandaraasyo, deyn, ama ficillo sida dayacaad ah. Falalka madaniga ah waxay bixiyaan hagaajinta waxyeelada ama dhaawaca ay u geysteen dhinac ka mid ah dhinac kale, iyo in laga hortago waxyeelada inay mar kale dhacdo.

Nidaamka sharciga dambiyada waxaa loogu talagalay in lagu mamnuuco anshaxyada ay bulshada u aragto sidii kuwa eedo ah ama waxyeello u geysto ciqaab, ka-hortag, iyo cambaareyn dadweyne. Dacwadaha ciqaabta ah inta badan Dawladdu, iyadoo ka wakiil ah bulshada, ayay qaadata meshii uu shakhsi qaadan lahaa.

Qodobka kicinta shacabka ee ka dhanka ah midab kala sooca

Sharciga madaniga ah ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha (qeybta 61) wuxuu sheegayaa inay sharciga ka soo horjeedo in la isticmaalo, la daabaco, la baahiyo ama la qaybiyo ama la isticmaalo ereyo ama labadaba:

1. Hanjabaad, af-lagaadi ama cay, iyo
2. Oo laga yaabo inay kiciso cadaawad ama ay u keento xaqiraad koox kasta iyadoo lagu saleynayo midabkooda, jinsiyadooda, ama qowmiyadooda ama qaran ahaan.

Qofku wuxuu u dacwoon karaa Guddiga Xuquuqda Aadanaha (Guddiga) markay u maleeyaan in qof sameeyay wax uu qodobka 61 ku sheegayso inay ka soo horjeeddo sharciga. Qofku wuxuu ka caban karaa Guddiga wixii hadal ah xitaa haddii uusan ka tirsanayn kooxdii loola dan lahaa.

Doorka Guddigu waa inuu isku dayo inuu xalliyo cabashada. Guddigu wuxuu ku siin karaa macluumaad, taageero xalinta dhibaatooyinka iyo dhexdhexaadinta. Dhexdhexaadintu qasab ma aha. Haddii dhexdhexaadinta la diido, ama ay ku guuldareysato inay xalliso cabashada, qofka cabashada qaba wuxuu codsi u gudbin karaa Maxkamadda Dib-u-eegista Xuquuqda Aadanaha (Maxkamad). Maxkamada waxay qaban kartaa dhageysi waxayna go'aan ka gaartaa kiiska iyadoo la raacayo caddeynta la hayo.

Haddii Maxkamaddu ay ogaato in jebinta qodobka 61aad ay dhacday, waxay siin kartaa daaweyn kasta oo ay u aragto inay habboon tahay. Tan waxaa ka mid noqon kara ku dhawaaqida in eedeysanuhu ku kacay xadgudub, sameynta amar xannibaad ah oo ka dhan ah

eedeysanaha si looga hortago in ay sii wadaan ama ku celiyaan jebinta, iyo in la siiyo magdhaw dhan $ 350,000.

Qoraalka buuxa ee qaybta 61aad waxaa laga heli karaa Lifaaqa Koowaad.

Qodobka ciqaabta ee kicinta midab-kala-sooca

Sharciga ciqaabta ee Qodobka Xuquuqda Aadanaha (qaybta 131aad) wuxuu leeyahay waa dambi ciqaab ah in lagu kiciyo dadka qaab midab-kala-sooc iyadoo la daabacayo, la baahiyo ama la qaybiyo ama la adeegsado ereyo dhammaantood ah kuwa soo socda:

1. Hanjabaad, af-lagaado, ama cay,
2. Waxay u badan tahay inay kiciso cadaawad ama xumaan diidmo, ama u keento quudhsasho ama ku jees jeeso koox kasta oo ku saleysan midab, jinsi, ama isir ama qaran asal ahaan, iyo
3. Loogu talagalay in lagu kiciyo cadaawada noocaas ah, niyad xumada, quudhsiga ama jees jeeska ah.

Dembigaan waxaa lagu ciqaabayaa ilaa saddex bilood oo xarig ah, ama ganaax dhan $ 7,000. Qof dacwad lagu soo oogay sida ku xusan qodobka 131 wuxuu maxkamad ku mari doonaa Maxkamadda Degmada si ay go'aan uga gaarto haddii ay dambi leeyihiin iyo in kale.

Qoraalka buuxa ee qaybta 131aad waxaa laga heli karaa Lifaaqa Koowaad.

Qodobbada kicinta ayaa leh xuduudo macquul ah oo ku saabsan xorriyadda hadalka

Isku soo wada duuboo, qodobada kicinta ayaa sameeya qaab isku dheelitiran oo tixgelinaya halista hadalka nacaybka ee ka dhanka ah darnaanta ciqaabta. Ciqaabtu waxay ka tarjumaysaa in si ula kac ah la isugu dayayo in lagu dhiirrigeliyo shucuurta colaadeed ee dadka kale (qaybta 131aad) ayaa aad uga culus hadalka oo ujeedo la'aantaas ah (qeybta 61) (qaybta 61aad).

Qodobbada kicinta ee hadda jira ayaa bartilmaameedsanaya hadalka Taasoo dadka kale rumeyn lahaayeen in Bulsho ka kooban qowmiyado kala duwan aynsan shaqeyn karin oo ayna doonayaan inay dadka iska hor keenaan. Sharcigu wuu mamnuucayaa kicinta dabeecadahaas maxaa yeelay iyagu ma waafaqsana xuquuqda aadanaha iyo sharafta dimuqraadiyadda ee Aotearoa New Zealand. Dabeecadahaani waxay khilaafsan yihiin mabaadi'da dimoqraadiyadda maxaa yeelay waxay ku saleysan yihiin fikradda la xiriirta astaamo la wadaago darteed, sida qowmiyadda, diinta ama galmada, kooxaha dadka qaarkood ayaa ka yar kuwa kale. Waxaa jiri kara aaminaad ah in kooxahani aysan lahaanin xuquuq la mid ah dadka kale, loolana dhaqmo si ka duwan sida dadka kale loola dhaqmo oona la takooro.

Hadalka kiciya nacaybka wuxuu saameyn ku yeelan karaa ku xadgudubka xuquuqda aadanaha ee kooxaha la bartilmaameedsaday, sida xuquuqda sinnaanta, xorriyadda hadalka, xorriyadda dhaqdhaqaaqa iyo xorriyadda isu imaatinka. Tani waa sababta oo ah dabeecadani

waxay sababi kartaa waxyeelo weyn waxayna dadka ka dhigeysaa inay dareemaan amni darro, ugu dambeyntiina ka hor istaagi karta kaqeybgalka nolosha bulshada iyo ka mid noqoshada bulshada. Sababahan awgood, xaddidaadda hadalka noocan ah iyadoo loo marayo dheelitirka ku habboon ee sharciga madaniga iyo sharciga dambiyada ayaa loo baahan yahay.

Waxaa jira sharciyo kale oo mamnuucaya noocyada kale ee hadalada naceybka ah

Waxaa jira sharciyo kale oo ka ilaaliya dadka shakhsiyaadka noocyada kala duwan ee hadalada naceybka ah. Tusaale ahaan, Xeerka Dambiyada Kooban 1981, Sharciga Isgaarsiinta Dijitalka ee Waxyeellada leh 2015, Xeerka Dhibaataynta 1997 iyo Xeerka Kala-saarista Filimada, Fiidiyowyada, iyo Daabacaada 1993 ayaa khuseeya noocyada qaar ee hadalka waxyeelada leh.

Dukumintigaan wadahadalka ah wuxuu ku saabsan yahay oo keliya qodobbada kicinta ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha. Macluumaadka ku saabsan shaqooyinka kale ee la xiriira ee Dowladdu qabaneyso waxaa laga heli karaa bogga 25.

Dhibaatooyin dhowr ah ayaa lagu aqoonsaday sharciga hadda jira

Dhowr arrimood oo ku saabsan qodobada hadda jira ayaa lagu aqoonsaday dib-u-eegisti ay sameysay Wasaaradda Caddaaladda, iyo Warbixinta Guddiga Boqortooyada ee baaritaanka weerarkii argagixiso ee masjidka Christchurch 15-kii Maarso 2019.

Sida loo qoray ereyada hadda ee qodobka ciqaabta ma cadda

Guddiga Boqortooyada wuxuu ogaaday in sida loo qoray ereyga ku saabsan qodobka dembiga uusan bixinaynin heer cad oo ku filan nooca dabeecadda ee dambi laga dhigi karo. Waxay xustay in ereyga hada jira sida loo qoray uu yahay mid aad u dhib badan waxayna ku talisay in ereyada dib loo qoro loona habeeyo oo micnaheedu yahay in hadalka ugu adag kaliya la qaadan doono. Guddiga Boqortooyada waxay ogadeen in dhibaatooyin la mid ah ay ku jiraan sida loo qoray ereyada ku jira Sharciga madaniga ah, In kastoo talooyinka ay ku salaysnaayeen oo keliya Sharciga ciqaabta. Guddiga Boqortooyada waxay ogaadeen in Sharciga ciqaabta ay tahay mid waqtigeedu dhacay, si kaduwan sida ka duwan sida Sharciga madaniga ah, Sharciga ciqaabta ma daboolayo dhinaca isgaarsiinta elektarooniga ah.

Hadalka kicin kara nacaybka ayaa saameynaya kooxo ka badan kuwa hadda ay quseyso qodobbadan

Dib-u-eegista Wasaaradda, iyo Warbixinta Guddiga Boqortooyada, labaduba waxay ogaadeen in sharciyasha in ay aad u yar yihiin marka loo eego kooxaha ay ka hadlayaan maadaama ay la

xiriiraan oo keliya jinsiyadda, dhalashada, isirka iyo midabka. Kuwani waa afar kaliya oo ka mid ah saddex iyo tobanka qodab “sababaha takoorka la mamnuucay ah” ee ku qoran qaybta 21aad ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha.

Sababaha takoorida la mamnuucay waxay ka dhigan tahay in takoorid ku saleysan sifooyinka liistada ku qoran ay sharci darro tahay illaa mid ama in ka badan oo ka reebban laga reebo mooyee. Qoraalka buuxa ee qaybta 21 wuxuu ku jiraa Lifaaqa Koowaad.

Tani waa farqi maxaa yeelay qaar ka mid ah kooxaha laga ilaaliyo takoorista kuma jiraan kuwa laga ilaaliyo hadalka kicinaya nacaybka. Si kastaba ha noqotee, kooxaha kale waxay la kulmi karaan hadalo kicin kara nacaybka.

Ciqaabta jabinta qodobka dambiga waa mid aad u hooseysa

Dib-u-eegista Wasaaradda, iyo warbixinta Guddiga Boqortooyada, labaduba waxay ku soo gabagabeeyeen in ciqaabta saddexda bilood ah ee xarig ah ee dambiga ciqaabta inuu yahay mid aad u hooseeya oo aan ka tarjumeynin halista si kas ah loo kicinayo nacayb.

Dawladdu waxay raadinaysaa jawaab celin ku saabsan lix soo jeedin

Waa maxay ujeedada soo-jeedintan?

Soo-jeedintu waxay raadineysaa inay wax ka qabato arrimaha sharciga hadda jira, sida kor lagu soo sheegay. Isbedeladan ayaa ujeedkoodu yahay inay ka dhigaan difaacyada ka dhanka ah hadalka kicin kara nacaybka mid cad oo waxtar badan. Isbedeladaan qaarkood waxaa ku taliyay Guddiga Boqortooyada. Dawladdu waxay mabda 'ahaan ku oggolaatay inay samayso dhammaan isbeddelada soo-jeedinta. Heshiiska mabda 'waxaa loola jeedaa heshiis guud oo ballaaran oo ku saabsan soo-jeedinta laakiin kuma xirna isbeddelo gaar ah oo faahfaahsan.

Isbedeladan ayaa ujeedkoodu yahay inay hubiyaan in baahiyaha bulshada iyo rajooyinka laga qabo ka hortagga hadalka kicinaya nacaybka la daboolo. Dawladdu waxay tixgelinaysaa in soo-jeedimaha cusubi ay heli karaan isku dheelitirnaan sax ah goorta la mamnuucayo hadallada nacaybka leh, mararka qaarkoodna, laga dhigayo dambi.

Wax ka beddelka sharciga ayaa naga caawin doona inaan la kulanno waajibaadkeenna caalamiga ah ee xuquuqul insaanka ee hoos imanaya ICCPR waxayna waafaqsan yihiin talooyinka ay soo jeediyeen hay'adaha caalamiga ee xuquuqda aadanaha, sida Golaha Xuquuqda Aadanaha ee Dib-u-eegista Xilliga Caalamiga ah (UPR) ee New Zealand bishii Janaayo 2019. Guddiga UN ee ciribtirka Takoorka ka dhanka ah Haweenka bishii Luulyo 2018, iyo Guddiga UN ee ciribtirka dhammaan noocyada Takoorka Jinsiga ee 2017.

Dowladdu waxay dooneysaa inay dhageysato oo ay tixgeliso aragtidiina ku aaddan soo-jeedintan ka hor inta aysan gaarin go'aannadeeda ugu dambeeya.

Hawl intee le'eg ayaa jirtay illaa hadda?

Ka qayb qaadashada hadalka nacaybka

2019kii, Wasaaradda Caddaaladda iyo Guddiga Xuquuqda Aadanaha ayaa la kulmay kooxo ay u badan tahay in lagu bartilmaameedsado hadalada nacaybka si ay si fiican ugu fahmaan waaya-aragnimadooda iyo aragtidooda. Waxqabadyadan waxay ku wargeliyeen soo jeedimaha dukumintigan.

Ka qayb qaadashada warbixinta Gudiga Boqortooyada ee baaritaanka

Guddiga Boqortooyada ee baaritaanka Weerarkii Argagixiso ee Masaajidda Christchurch ayaa si cad u soo saaray warbixintooda 8-dii Diseembar 2020. Ka dib markii la sii daayay Warbixinta, Mudane Andrew Little, Wasiirka Isuduwaha ee Gudiga Boqortooyada iyo Hon Priyanca Radhakrishnan, Wasiirka Kala duwanaanta, Ka mid noqoshada iyo Jaaliyadaha Qowmiyadaha, oo ay weheliyaan saraakiil ka socota hay'adaha kala duwan ee dowladda, waxay qabteen 33 Isku imaatin bulsha ah oo ay kujiraan muslimiinta iyo dad isku diin aan ahayn iyo Bulshooyinka laga tira badanyahay ee ku baahsan Aotearoa intii u dhexeysay Janaayo iyo Febraayo 2021.

Isku imaatinkan waxaa loo qabtay inay ka caawiyaan Dowladda inay fahamto waxyaabaha muhiimka ah iyo mudnaanta bulshada, ka jawaabista su'aalaha ku saabsan warbixinta iyo hirgelinteeda, inay ka bixiso jawaab celin ku saabsan dadaallada socda, ayna ka wada hadlaan sida ay bulshada u sii wadi karto ka qaybqaadashada iyo la shaqeynta Dowladda iyo hay'adaha dowladda mustaqbalka. Arrimo badan ayaa looga hadlay isku imaatinkan Mid ka mid ah mowduucyada soo baxay ayaa ahaa in hadalka nacaybka, dembiyada nacaybka iyo dhacdooyinka nacaybka ay la kulmaan inbadan oo ka mid ah bulshadeenna, iyo dib-u-habeynta sharci dejintu waa aalad muhiim u ah isbeddelka.

Heshiiska tixgelinta Waitangi

Heshiiska Waitangi wuxuu khuseeyaa qodobada kicinta iyo ilaalinta kahortaga takoorka ee Xeerka Xuquuqda Aadanaha iyo soo jeedimaha dukumintigan. Māori waa koox la kulmay hadalada naceybka ah waxaana hada daboolaya qodobada kicinta ee ku saleysan 'jinsiyad' ama 'jinsiyad asal ahaaneed'. Soo jeedinta dukumintigan waxuu dooneyaa inay si wanaagsan uga ilaaliso kooxaha jinsiyadaha, oo ay ku jiraan Māori, hadalada kicinaya nacaybka. Gaar ahaan, ilaalinta ayaa lagu xoojin doonaa halka Māori ay dabooli donaan mid ka mid ah sababaha kale ee mamnuucaya takoorka, tusaale ahaan mida la xiriirta takatāpui.

Tallaabooyinka xiga

Falanqaynta soo gudbinta kadib, Dowladu waxay tixgalin doontaa inay sameyso isbadalada la soo jeediyay sida ay yihiin, ama ay bedesho iyada oo ku saleysa jawaab celinta, ama ay qaado talaabo kale.

Soo-koobitaanno kooban ayaa la heli doonaa oo macluumaadka ku saabsan go'aannada ugu dambeeya ee Dowladda ayaa la filayaa in si rasmi ah loo soo bandhigo dhammaadka sanadkan.

Dukumintigaani wuxuu bixinayaa su'aalo ku saabsan ra'yi-celinta ku saabsan soo-jeedinta

Qaybta soo socota waxay dabooleysaa dhammaan lixda soo-jeedin waxayna bixinaysaa su'aalo gaar ah oo la xidhiidha soo-jeedinta si shaqsi ahaan ah. Seddex su'aalood oo aad u adeegsan karto sida soo dadajinta gudbinta ee dhammaan soo jeedinta waa:

- Ma aragtaa wax khatar ah ama cawaaqib xumo aan loo jeedin oo ka dhalan kara soo jeedinta iyo, haddii ay sidaas tahay, maxay yihiin?
- Ma jiraan siyaabo lagu soo bandhigi karo soo-jeedimahan?
- Soojeedimahan miyay soo bandhigayaan heshiis kale oo arrimaha Waitangi ka sii badan kuwa ku xusan dukumentigan?

Waxaa jira lifaaq faahfaahin dheeraad ah ka bixinaya isbeddelada sharciga ah

Soo jeedimaha waxaa lagu sharaxay guud ahaan dukumintiga hoose. Si kastaba ha noqotee, soo-jeedintu waxay kor u qaadeysaa arrimaha ku saabsan macnaha gaarka ah ee sharciga ah ee ereyada shaqsiyadeed iyo sida ereyadu u qabsadaan dabeecadaha qaarkood. Haddii aad xiisaynayso inaad si faahfaahsan u akhrido isbeddelada luuqadeed ee loo soo jeedinayo Xeerka Xuquuqda Aadanaha, kuwan waxaa laga heli karaa Lifaaqa Labaaad ee xagga dambe ee dukumintigan.

Soo-jeedinno la xiriira kicinta nacaybka

Kordhinta kooxaha ay ilaalinayaan qodobada kicinta

1 *Soo jeedinta Koowaad: Beddel luqadda qodobbada kicinta si ay u ilaaliyaan kooxo badan oo lagu bartilmaameedsado hadal nacayb leh*

Muxuu yahay sharciga hadda jiraa?

Qodobbada kicinta ayaa kaliya lagu dabaqayaa hadalka bartilmaameedsanaya koox sababtoo ah 'midabkooda, jinsiyadooda, ama qowmiyadooda ama asalkooda qaran'.

Maxay tahay dhibaatada sharciga hadda jira?

Kooxo ka badan kuwa ku saleysan 'midab, jinsi, ama asal ama asal qaran' ayaa lagu bartilmaameedsadaa hadal nacayb leh, oo ay ku jiraan kooxo ku saleysan diintooda, jinsi ahaan, lab ama dhedig ahaan, iyo naafonimadooda. Dawladdu waxay u aragtaa in kicinta nacaybka sababahan awgood ay iyaduna khalad tahay oo ay mudan tahay in lagu qaado tallaabooyinka madaniga iyo ciqaabta dambiyada. Guddiga Boqortooyada wuxuu kaloo tixgeliyey in diinta lagu daro qodobbada.

Muxuu soo jeedintan sameyn doontaa?

Soo jeedintani waxay badali doontaa ereyada labada qodob ee kicinta ah si ay ugu dabaqaan kooxo badan oo laga ilaaliyo takoorida Xeerka Xuquuqda Aadanaha.

Waxay wali isticmaali doona kooxaha ku saleysan 'midab, jinsi, ama qowmiyad ama asal qaran', laakiin waxay sidoo kale dabooli doonaan hadalada kicinaya nacaybka ama cadaawada loo qabo kooxaha kale ee laga ilaaliyo takoorida Xeerka Xuquuqda Aadanaha.

Kooxuhu waxay la kulmaan hadalo nacayb ku saleysan iyo sababo kale sidoo kale, oo ay ku jiraan lab ama dhedig, jinsiyada (oo ay ku jiraan aqoonsiga jinsiga), caqiidada diimeed, naafonimada, ama jihada galmada. Dowladdu waxay tixgelineysaa in kooxaha kale ee la kulma hadalada nacaybka ah uu sidoo kale sharciga ilaalin karo, waxayna xiiseyneysaa fikradaha ku saabsan kooxaha ay tahay in lagu ilaaliyo isbedelkan.

Ficil ahaan, tani waxay ka dhigan tahay in haddii qof yiraahdo ama qoro wax jabinaya shuruudaha kale ee sharciga isla markaana bartilmaameedsanaya koox iyadoo lagu saleynayo astaamo ayaga u gaar ah, waxaa cabasho loo gudbin karaa Guddiga Xuquuqda Aadanaha

ama Booliska. Kooxahan ama Boliiska ayaa markaa go aansan doona talaabooyinka ay qaadayaan.

Jawaab-celinta ku saabsan Soo-jeedinta Koowaad

- Miyaad ku raacsan tahay in sii ballaadhinta sharciyada kicinta habkan inay si fiican u ilaalinayso kooxahan?
    - maxay tahay sababta ama sabab la'aanta?
- Aragtidaada, kooxdee ayaa ah inay ilaaliso isbedelkan?
- Miyaad u maleyneysaa inay jiraan kooxo la kulma hadalo nacayb leh oo aan lagu ilaalinin isbeddelkan?

In si cad loo cadeeyo dhaqanka uu sharcigu mamnuucayo iyo kordhinta cawaaqibka ka dhalan kara ku xadgudubka sharciga

2 *Soo jeedinta Labaad: Ku beddel qodobka ciqaabta ee hadda jira fal dembiyeed cusub oo ku jira Xeerka Dambiyada oo si cad oo waxtar fiicana leh*

Muxuu yahay sharciga hadda jiraa?

Sida horey loogu sharaxay dukumiintigan (bogga 12aad), waxaa jira dambi ah in si ula kac ah 'loo kicinayo isir naceyb' Aotearoa qeybta 131aad ee Xuquuqda Aadanaha.

Maxay tahay dhibaatada sharciga hadda jira?

Kani waa qodob dhib badan oo ay adagtahay in la fahmo. Waxay isticmaashaa afar eray, 'cadaawad', 'xumaan-doon', 'quudhsi', iyo 'jees jees' oo leh macnayaal ballaadhan oo waliba is-dulsaaran. Waxay sidoo kale u adeegsataa erayga 'kacsanaan' hab aan inta badan loo adeegsan luqadda maalin-ka-maalin. Guddiga Boqortooyada wuxuu xusay, si ka duwan sharciga madaniga ah, inaysan daboolin isgaarsiinta elektarooniga ah.

Muxuu soo jeedintan sameyn doontaa?

Soo jeedintani waxay abuuri doontaa sharci dambiyeed cusub oo ku jira Xeerka Dembiyada oo ka cad kana fudud in la fahmo markii loo bar bar dhigo qodobka 131aad ee Xuquuqda Aadanaha.

Hindisahani, ereyada 'cadaawad', 'xumaan-doon', 'quudhsi' iyo 'jees jeesid' ayaa lagu beddelli donaa 'nacayb'. Erey bixintan waxaa soo jeediyay Guddiga Boqortooyada, oo qirey in isbeddelka uu yareynayo macnaha ereyada, marka la barbar dhigo dembiga hadda jira.

Erey bixinta saxda ah ee sharcigan waxaa la go'aamin doonaa wadatashi kadib. Tan waxaa ka mid ah in la isticmaalo ereyga 'kicinta', 'qiiro kicin' ama erey kale oo isla macno leh.

Soo jeedintan ayaa mamnuuci doonta hadalka ilaaliya ama caadi kadhiga nacaybka, marka lagu daro hadalka qiiro kicinaya ama kicinaya nacaybka. Tani waxay xaqiijineysaa in isgaarsiinta lala beegsan karo dadka laga yaabo inay horeyba u haystaan fikradaha xad dhaafka ah inay sharci darro tahay.

Soo jeedintu waxay dabooli doontaa dhammaan hababka hadalka lagu gudbiyo (oo ay ku jiraan qaab elektiroonig ah).

Hindisahan ayaa ilaalin doona xorriyatul qowlka iyadoo la hubinayo in kaliya hadalka nacaybka xad dhaafka ah dambi laga dhigayo, iyo inay jirto ujeedo ah in dadka kale loo horseedo inay horumariyaan oo ay xoojiyaan nacaybka koox.

Dambigaan cusub waxaa lagu meeleynayaa Xeerka Dambiyada ee 1961 si loo muujiyo in kani yahay dambi culus.

Ereyada soo jeedintan waxaa ka mid ah kordhinta kooxaha la ilaaliyo. Su'aasha ah kooxaha ay tahay in laga ilaaliyo qodobbada kicinta, fiiri Soo-jeedinta Koowaad.

Jawaab-celinta Soo-jeedinta Labaad

- Miyaad ku raacsan tahay in beddelaadda erey bixinta ee qodobka ciqaabtu sidan ay ka dhigayso mid fudud oo la fahmi karo
    - maxay tahay sababta ama sabab la'aanta?
- Miyaad u maleyneysaa in soo jeedintani ay koobi doonto noocyada dabeecadaha ee ay tahay in laga mamnuuco dembiga cusub?

3 *Soo jeedinta Saddexaad: Kordhi ciqaabta fal dambiyeedka illaa iyo saddex sano oo xarig ah ama ganaax ah illaa $ 50,000 si aad si fiican uga tarjumeyso halista*

Muxuu yahay sharciga hadda jiraa?

Ganaaxa hadda jira (oo macnaheedu yahay ciqaab) haddii qof lagu helo dambi ah kicinta dambiga waa ugu badnaan saddex bilood oo xabsi ah ama ugu badnaan ganaax ah $ 7,000.

Maxay tahay dhibaatada sharciga hadda jira?

Based on an assessment of the seriousness of the behaviour covered by the new criminal provision, and a comparison with other criminal offences, the Government considers that the current penalties are too low. Guddiga Boqortooyada wuxuu kaloo sheegay in ciqaabyadu ay aad u hooseeyeen waxayna soo jeediyeen in la kordhiyo muddada ugu badan ee xabsiga ah oo illaa saddex sano ah.

Muxuu soo jeedintan sameyn doontaa?

Soo jeedintan ayaa kordhin doonta ciqaabta ugu badan ee ciqaabta dembiga cusub oo laga dhigayo saddex sano oo xarig ah, ama ganaax dhan $ 50,000.

Maaddaama dembigani qabanayo dabeecadda la doonayo in lagu faafiyo nacaybka kooxaha bulshada dhexdeeda, Dawladdu waxay tixgelineysaa in ciqaabtu loo badiyo kuwa ku hagaayo nacaybka shaqsi.

Qaar ka mid ah dambiyada iyo ganaaxyada la isbarbardhigi karo waa:

- Dembiga anshax xumada qaybta 3aad ee Xeerka Dambiyada oo Kooban 1981 wuxuu leeyahay ciqaabta ugu badan oo ah xabsi saddex bilood ah iyo ganaax dhan $ 2,000
- Dembiga lagu shaacinaayo isgaarsiinta dhijitaalka ah ee waxyeellada leh qeybta 22aad ee Sharciga Isgaarsiinta Dijitalka ah ee Waxyeellada leh 2015 wuxuu leeyahay ciqaabta ugu badan waa xabsi labo sano ah ama ganaax ah $ 50,000
- Dembiga hanjabaad ah dilid ah ama waxyeelo xun u gaysashada jirka qof binadan ah qaybtiisa 306aad ee Qodobka Dambiyada 1961 wuxuu leeyahay ciqaab ugu badnaan toddobo sano oo xarig ah
- Dembiga samaynta ama qaybinta daabacaadda diidmada ah ee qodobka 124aad ee Filimada, Fiidiyowyada, Daabacaadda, Xeerka Kala-soocidda ee 1993, wuxuu leeyahay ciqaabta ugu badan waa 14 sano oo xarig ah.

Jawaab-celinta Soo-jeedinta Saddexaad

- Miyaad u maleyneysaa in ciqaabtan ay si habboon uga tarjumeyso halista dembiga?
    - maxay tahay sababta ama sabab la'aanta?
- Haddii aadan ku raacsaneyn, dambiyadee ayaa loo isticmaali karaa isbarbardhig habboon?

4 *Proposal Soo jeedinta Afaraad: Beddel luqadda qodobka kicinta madaniga ah si ay ugu habboonaato isbeddelada lagu sameynayo sharciga ciqaabta*

Muxuu yahay sharciga hadda jiraa?

Sidii hore loogu sharaxay (eeg bogga 11), qaybta 61aad ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha waa sharci madani ah taasoo sharci darro ka dhigeysa inuu qofku ku kiciyo cadaawad ama quudhsasho ayadoo koox lagu salaynaayo "midabkooda, jinsiyadooda, ama isir ahaan ama asalkii qarankooda"

Maxay tahay dhibaatada sharciga hadda jira?

Haddii soo jeedinta labaad la hirgaliyo, waxaa jiraya iswaafaq la'aan udhaxeysa erey bixinta loo adeegsaday sharciga ciqaabta iyo sharciga madaniga ah. Tani waxay abuuri doontaa hubin la'aan ku saabsan waxa u

 yahay farqiga u dhexeeya "kicinta ama kor u qaadida nacaybka" iyo "kicinta cadaawadda ama keenista quudhsiga". Ma cadda in laga dacwoon karo iyadoo la raacayo sharciga madaniga ah ee kicinta nacaybka. Sameynta kala soocida sharciga madaniga iyo sharciga ciqaabta loogama jeedin.

Muxuu soo jeedintan sameyn doontaa?

Soo-jeedintan ayaa wax ka beddeli doonta erey bixinta qodobka kicinta shacabka si loogu daro "kicinta /kor u qaadida, joogtaynta ama caadiyeynta nacaybka" oo ay weheliso erey bixintii jiray..

Waa inuu jiraa iswaafajin udhaxeeysa sharciga madaniga iyo sharciga ciqaabta ee ku saabsan nooca akhlaaqda la mamnuucay. Waa suuragal in 'nacayb' lagu daro sharciga madaniga ah si markaa mas'uuliyadda madaniga ah sidoo kale loogu soo rogo isgaarsiinta taas oo ah tan ugu daran uguna waxyeelada badan.

Soo jeedinta hadda wax isbedel ah kuma samaynayso sharciga madaniga ah. Guddiga Boqortooyada wuxuu xusay erey bixinta sharciga madaniga ah inay ku jiraan qodobo aan la fulin karin sababa la xiriira inaysan cadayn..

Sharcigu wuxuu u ubaahanyahay isbadalo kale si loo cadeeyo dhaqanka uu dabooleyo oo aan aheyn naceybka.

Jawaab-celinta ku saabsan Soo-jeedinta Afaraad

- Miyaad taageertaa beddelaadda luqaddan qaybta 61?
    - maxay tahay sababta ama sabab la'aanta?
- Ma u malaynaysaa in qaybo kale oo ka mid ah erey bixinta hadda jira ee ku saabsan sharciga madaniga in la beddelo?

In si guud loo hormariyo ilaalinta ka hortagga midabtakoorka

Dowladu waxay ogaatay inay jiraan laba arimood oo sharciga laxiriira takoorida oo kujirta Sharciga Xuquuqda Aadanaha oo ay rabto inay wax kabadasho. Dowladdu waxay rabtaa inay dhageysato aragtidaada kuwan sidoo kale.

5 *Soo-jeedinta Shanaad: Beddel sharciga madaniga ah si ay uga dhigto "kicinta takoorid" ka dhan ah sharciga*

Muxuu yahay sharciga hadda jiraa?

Qeybta 61aad kuma jiraan wax xusid ah oo quseeyo "hurin takoor".

Maxay tahay dhibaatada sharciga hadda jira?

Marka loo eego ICCPR, "u doodid kasta oo qaran, jinsi ama naceyb diin ah oo ka kooban kicinta takoorka, cadaawadda ama rabshad sharciga waa mamnuucayaa." Aotearoa waxay saxiixay ilaa iyo heerka ICCPR, laakiin kicinta takoorka hada ma mamnuucayo sharciga Aotearoa. Isbeddelada la soo jeediyay ayaa u oggolaan doona Aotearoa inay si fiican ula jaan qaado sharcigeenna kan ICCPR.

Muxuu soo jeedintan sameyn doontaa?

Tani waxay sharci darro ka dhigaysaa in dadka kale la kiciyo inay takooraan xubnaha kooxaha kale ee uu ka ilaalinayo takooridda Xeerka Xuquuqda Aadanaha kaasoo daboolaya kicinta nacaybka. Takoorid micnaheedu waa in loola dhaqmo qof si ka xun sida dadka kale loola dhaqmo sababo darteed wax ayaga la xiriira, sida jinsiyadooda ama lab ama dheddig. Sida Soo-jeedinta Afaraad, tani waxay beddeli doontaa erey bixinta sharciga madaniga ah..

Jawaab-celinta Soo-jeedinta Shanaad

- Miyaad taageeraysaa in lagu daro mamnuucida kicinta takoorka qeybta 61aad?
    - maxay tahay sababta ama sabab la'aanta?

6 *Soo jeedinta lixaad: Ku dar sababo takoorid ah ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha si loo caddeeyo in laba jinsiilaha, jinsiga kala duwan, iyo dadka labeebka ah laga ilaaliyo takoorka*

Muxuu yahay sharciga hadda jiraa?

Liiska sababaha takoorida la mamnuucay ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha waxaa ka mid ah 'galmada, oo ay ku jiraan uurka iyo dhalmada' iyo 'jihaynta galmada, taas oo macnaheedu yahay , galmada lab iyo dhediga ,khaniisnimada lab ama dhedig, ama jiheyn jinsiyeed'.

Maxay tahay dhibaatada sharciga hadda jira?

Dawladdu waxay tixgelineysaa in sharciyada hadda jira aysan caddeyn ku filan ka bixinin in nimow naaga, jinsiga kaladuwan iyo labeebka laga ilaaliyo takoorka. Dowladda iyo Guddiga Xuquuqda Aadanaha waxay tixgelinayaan in aasaaska jira ee "lab ama dhadig" uu daboolayo kooxahan, laakiin "lab ama dhadig" iyo "jinsi" waa fikrado kala duwan sharciguna wuu cadaynayaa.

Muxuu soo jeedintan sameyn doontaa?

Soo jeedintan ayaa wax ka bedel ku samayn doona sababaha mamnuuca ah ee takoorista ee Sharciga Xuquuqda Aadanaha si loo caddeeyo ilaalinta dadka laba jinsiilaha ah, kuwa jinsiyada kala duwan iyo dadka labeebka ah. Tan waxaa lagu samayn karaa iyada oo la beddelayo erey bixinta aasaasiga ah ee "lab ama dhedig" oo lagu daro "sifooyinka jinsiga ama xaaladda labeebka" laguna daro aasaas cusub oo ah "jinsi oo ay ku jiraan muujinta jinsiga iyo aqoonsiga jinsiga". Tani waxay cadeyn laheyd inay sharci daro tahay kalasooca ku saleysan jinsiga, muujinta jinsiga, aqoonsiga jinsiga, astaamaha labeebka. Waxaan ka warqabnaa erey bixin kale oo loo isticmaali karo sida "kala duwanaanta astaamaha lab ama dhedig' ama 'aan labna ahayn dhedig na ahayn" si duwan jinsiga noocyadiisa kala duwan.

Heshiiska Waitangi wuxuu si gaar ah ugu habboon yahay soo jeedintan. Dawladdu waxay rabtaa inay hubiso in isbeddelkan si habboon u hubinayo in takatāpui iyo aqoonsiyada kale ee jinsiga in dhaqan ahaan laga ilaaliyo takoorka. Takatāpui waa eray dhaqameed macnihiisu yahay 'dad isku dhow saaxiib oo isku jinsi ah.' Waxaa dib loogu soo ceshay in laqaato dhamaan Māori ee lagu qeexay jinsiyadaha kaladuwan sida whakawāhine, tangata ira tāne, khaniisad, khaniis, laba dareenle, nimow naag, labeeb iyo koox isku raacday jinsiyada shakhsiyadeed.

Soo-jeedintani si toos ah ugama khusayso kicinta qodobbada nacaybka. Si kastaba ha noqotee, Soo-jeedinta Koowaad waxay sababi kartaa sharciyada kicinta in la kordhiyo si loogu ilaaliyo nimow naaga, jinsiga kala-duwan iyo dadka labeebka ah lagana ilaaliyo hadalka kicin kara naceybka

Ka qeyb qaadashada soo jeedintan waxaa ugu horreyn loogu talagalay in lagu hubiyo in luqadda ku habboon loo isticmaalo qaybta 21aad ee Sharciga, maaddaama ay Dowladdu u

aragto in tani ay tahay cusboonaysiin halkii ay ka ahaan lahayd isbeddel aasaasi ah oo sharciga ah.

Jawaab-celinta Soo-jeedinta Lixaad

- Ma tixgelinaysaa in ereybixintani ay habboon tahay?
- Ma u malaynaysaa in soo jeedintani ay si ku filan u daboolayso kooxaha ay tahay in laga ilaaliyo takooridda sida uu qabo Sharciga Xuquuqda Aadanaha?
- Ma tixgelinaysaa in soo-jeedintan ay si habboon u ilaalinayso aqoonsiga jinsiga dhaqan ahaan gaarka ah, oo ay ku jiraan takatāpui?

Shaqada tan la xiriirta ee aan wad tashi laga samaynin ee kujirta dukumintigan.

Dukumintiga wada hadalka ayaa diirada lagu saaray dhinac gaar ah oo ka mid ah howlaha ballaaran ee dowladda.

Dawladdu waxay waddaa howlo badan oo laxiriira shaqadan oo ka jawaabaya soo jeedinta Guddiga Boqortooyada. Qaar ka mid ah shaqadani waxay bilaabatay ka hor warbixinta Gudiga Boqortooyada. Waxaa ka mid ah:

- Xoojinta awoodda Guddiga Xuquuqda Aadanaha si ay uga jawaabaan hadalada nacaybka, cunsuriyadda iyo takoork
- Shaqada ay booliisku hogaamiyaan si ay si sax ah ugu aqoonsadaan, u qoraan, u soo sheegaan ugana jawaabaan dambiyada la xiriira nacaybka
- Shaqada Wasaaradda Caddaaladda ee la xiriirta dambiyada nacaybka
- Ka shaqeynta sidii looga hortagi lahaa xagjirnimada rabshadaha wata iyo argagixisada
- Isbeddelada qeexida diidmada sida ku xusan Xeerka Filimada, Fiidiyowyada iyo Kala-saarista Daabacadaha
- abuuritaanka Wasaaradda Bulshooyinka iyo Qowmiyadaha laga tira badan yahay si kor loogu qaado xaladaha bulshooyinka laga tira badanyahay.
- ka shaqeynta wadajirka bulshada
- Sameynta qorshe hawleed qaran oo ka dhan ah cunsuriyada, iyo
- Ka shaqee xoojinta adkaysiga u-yeelashada warbixinada beenta ah iyo wararka kutiri kuteenka ah

MINISTRY OF JUSTICE
Tāhū o te Ture

New Zealand Government